

Соціально-правова держава: історія формування, поняття, види.

Штефанко Р.Р., курсант 101 навчальної групи ННІ №2 НАВС.

Поняття «соціальна держава» починає формуватись в ХХ столітті, тоді як поняття «правова держава» виникло раніше - у ХІХ столітті, хоча витoki його значення потрібно шукати у давнині. Уже вчені античності зверталися до пошуків принципів, форм і конструкцій узгодженої взаємодії влади і права. Символічним вираженням уявлень про державну владу, яка визнає право, тобто про справедливу державну владу, став образ богині правосуддя з пов'язкою на очах, з мечем і терезами правосуддя. Він уособлює єднання сили і права: правопорядок, що охороняється богинею, рівною мірою обов'язковий для всіх.

Одним із основоположників ідеї правової держави можна вважати німецького філософа І. Канта (1762-1814), хоч саме словосполучення «правова держава» він не вживав. Воно звучить у нього як правовий державний устрій. Філософські засади ідеї правової держави І. Канта такі: панування закону в житті суспільства; зв'язаність держави правом; обмеження втручання держави у сфери приватного життя; свобода кожного члена суспільства як людини; рівність одного з іншим як підданого держави; самостійність кожного члена суспільства як громадянина; наявність принципу розподілу влад як гаранта проти встановлення деспотії.

Поняття «соціальної держави» було озвучено у 1929 р. німецьким державознавцем Х. Хеллером і згодом поширилося в Європі. У США ідея соціальної держави була сприйнята пізніше, ніж у країнах Європи, оскільки тип свідомості американського суспільства був орієнтований на принцип індивідуалізму.

Соціальна держава означає насамперед обов'язок законодавця бути соціально активним в ім'я згладжування суперечних інтересів членів суспільства і забезпечення гідних умов життя для усіх за наявності рівності форм власності на засоби виробництва. Держава стає органом подолання соціальних протиріч, урахування і координації інтересів різних груп населення, проведення до життя таких рішень, які б позитивно сприймалися різними верствами суспільства, її мета - за допомогою соціальної політики, забезпечення рівності та умов політичної співучасті об'єднати населення, стабілізувати соціальну (у тому числі правову) і економічну системи, забезпечити їх прогресивну еволюцію.

Соціальна правова держава - це сучасна політико-правова теорія, де слово «соціальна» несе велике смислове навантаження: воно підкреслює, що держава бере на себе турботу про матеріальний добробут громадян, здійснює функцію регулювання економіки з обов'язковим урахуванням екологічних вимог, забезпечує захист соціальних та індивідуальних інтересів, участь трудящих у прийнятті рішень на виробничому рівні з метою запобігання необмеженого панування підприємців та ін. Здавалося б, що «правова держава» і «соціальна держава» несумісні, оскільки перша передбачає певну свободу особи від держави, а друга, навпаки, - активність держави в соціальному захисті особи.

Провідними принципами правової держави є **принципи панування права і верховенства правового закону**. Сутністю права є свобода людини, але свобода не будь-яка, а певним чином визначена та забезпечена. Розмежування права і закону має велике гуманістичне значення, бо саме право служить критерієм якості закону, дозволяє оцінити, наскільки закон відповідає правам людини, її інтересам та потребам, ідеям соціальної справедливості, формальної рівності.

У сучасних умовах суспільного розвитку до основних характеристик правової держави додається **соціальний характер держави**. Правова і соціальна держава - це не антитези, а діалектика розвитку держави, що визнає пріоритет прав людини і визначає відповідно до них форми і методи своєї діяльності. Соціально-економічні, культурні, екологічні права громадян можуть забезпечуватись лише за участю держави, яка повинна здійснювати активну соціально-економічну політику, спрямовану на перерозподіл коштів на користь найменш захищених верств населення, забезпечення зайнятості, соціальне страхування, розвиток доступної освіти, охорони здоров'я тощо.

Соціальна держава - це соціально орієнтована держава, що всіляко допомагає незахищеним верствам населення, прагне вплинути на розподіл економічних благ в дусі принципів справедливості, щоб забезпечити кожному гідне життя людини існування. Серед основних елементів соціальної держави - гарантований достатній прожитковий мінімум, соціальна рівність і рівність можливостей для самореалізації, загальне підвищення добробуту, наявність ефективної системи соціального забезпечення, тобто гарантованого права на отримання громадянами

нормативно встановленої допомоги в типових ситуаціях. В соціальній державі суспільне багатство планомірно помножується водночас із зростанням кількості осіб, що ним користуються.

Соціальна правова держава - це політична організація суспільства, у якому право пов'язує і підкоряє собі державну владу, а основні права особи та її соціальна безпека складають зміст свободи, заснованої на законах, які приймаються і піддаються зміні законним шляхом.

Виходячи з усього наведеного, можна зробити висновок, що тільки соціально-правова держава забезпечує повноцінний захист та реалізацію всього комплексу прав і свобод людини і громадянина. Це держава, в якій на першому місці знаходиться право і закон, що віддає перевагу правам особистості, а не владі державного апарату. Основним ядром у правовій соціальній державі є універсальний механізм правового і соціального захисту.